
Jacek Wiatrowski¹

PROBLEMATYKA DOSTĘPNOŚCI POMOCY PRAWNEJ I PRAWA DO OBRONY ART.17 UST.1 KONSTYTUCJI RP²A KONSTYTUCYJNE PRAWO DO SĄDU

ISSUES FOR LEGAL AID AND THE RIGHT TO DEFENCE ARTICLE 17 PARAGRAPH 1 OF THE CONSTITUTION OF REPUBLIC OF POLAND AND CONSTITUTIONAL RIGHT TO COURT

Abstract: Article 17 Act.1of the Constitution of Republic of Poland have the meaning for the court which was expressed in art.45 Act1of the Polish Constitution.

Teza: Art.17 ust.1 Konstytucji RP ma znaczenie dla prawa do sądu wyrażonego w art.45 ust.1 Konstytucji RP.

Konstytucyjne prawo do sądu wyrażone w art.45 ust.1 Konstytucji RP pozostaje w ścisłym związku z zasadą państwa prawnego wyrażoną w art.2 oraz z art.17 ust.1 Konstytucji RP w związku z wykonywaniem przez samorządy zawodowe pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodów zaufania publicznego.

Relevantnym pozostaje, iż we współczesnych demokracjach prawo to nie może być realizowane bez powszechnej dostępności do profesjonalnych usług prawniczych.

Dlatego też, literalny zapis art.45 ust.1 Konstytucji RP wyłania problem konstytucyjny związany z limitacją dostępności do zawodów

¹ Adwokat, Adiunkt Akademii Polonijnej w Częstochowie

² *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997* (Dz.U. z 1997 nr.78 poz.483) z późn. zmianami.

zaufania publicznego. Wynika to z faktu, iż prawo do sądu jest jednym z najbardziej fundamentalnych uprawnień obywateli. Niekiedy bywa określone również jako prawo do wymiaru sprawiedliwości lub też prawo do ochrony prawnej. Taka konstrukcja wyraża ideę zapewnienia każdemu człowiekowi uprawnienia do przedstawienia swojej sprawy przed organami państwa – sądami – stwarzającymi gwarancje podejmowania sprawiedliwych, obiektywnych i słuszych decyzji.

Ważnym jest, że prawo do sądu przysługuje każdemu – zarówno osobom fizycznym oraz innym podmiotom występującym w obrocie prawnym. Dodatkowo, koherentna analiza przedstawionych wywodów pozwala stwierdzić, iż prawo do sądu ma charakter zasady uniwersalnej o charakterze międzynarodowym.

Stwierdzić winno się również, iż problemem wyartykułowanym w art. 45 ust.1 Konstytucji pozostaje wymóg, aby każda sprawa sądowa została rozpatrzona bez nieuzasadnionej zwłoki. Jednakże, rozwiązanie tej kwestii, ze względu na ograniczenia w dostępności do wykonywania zawodów zaufania publicznego, stwarza istotne problemy.

Propedeutyczne ujęcie analizowanego zagadnienia pozwala sądzić, iż istnieje bezpośredni związek pomiędzy ilością zawodowo czynnych adwokatów i radców prawnych, a dostępnością obywateli do sądu. Wynika to z faktu, iż usługi świadczone przez te grupy zawodowe przyczyniają się w sposób bezpośredni do kształtowania świadomości prawnej Polaków, prowadzą do uproszczenia i skrócenia drogi prawnej, którą zmuszona jest pokonać każda osoba uczestnicząca w procesie sądowym. W mojej opinii istnieje bezpośredni związek pomiędzy art.45 ust.1, który gwarantuje każdemu prawo do sądu, a ograniczeniami tego prawa wynikłymi z postanowień art.17 ust.1 Konstytucji, który limituje wykonywanie zawodów zaufania publicznego, ograniczając w ten sposób dostępność do szeroko pojętej pomocy prawnej.

Problemem konstytucyjnym związanym z art.45 ust.1 Konstytucji są propozycje świadczenia pomocy prawnej przez osoby pozostające poza korporacjami zawodowymi. W mojej opinii, projekty ustaw

dopuszczające, iż osoby posiadające licencje prawnicze wszystkich stopni mogłyby świadczyć usługi prawnicze przed sądami bez ograniczeń instancyjnych, a także przed Trybunałem Konstytucyjnym i Trybunałem Stanu, bez wcześniejszego sprawdzenia weryfikacji ich wiedzy poprzez system wszechstronnych państwowych egzaminów prawniczych, całkowicie wykluczą szanse odbiorców usług na realizację konstytucyjnego prawa do sądu, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Podobną predykcję wyraża Trybunał Konstytucyjny stwierdzając, że dopuszczenie magistrów prawa, a więc osób nieprzygotowanych praktycznie do wykonywania zawodu do występowania przed sądami przez sam fakt ukończenia studiów prawniczych, nie daje gwarancji wystarczająco fachowej reprezentacji interesów stron, a ponadto nie przyczyni się do sprawnego przebiegu procesu³. Co więcej, upoważnienie pozbawionych przygotowania i praktyki zawodowej absolwentów wyższych szkół prawniczych do świadczenia usług prawniczych, może naruszyć zasadę bezpieczeństwa prawnego obywateli, która zgodnie z orzecnictwem TK stanowi składnik zasady państwa prawnego i jest wyrażona w art. 2 Konstytucji.

Równocześnie za istotną inkryminację konstytucyjną związaną z ograniczeniami do wykonywania prawniczych zawodów zaufania publicznego, uważam kwestię dostępności obywateli do korzystania z prawa do posiadania obrońcy w postępowaniu karnym. Wynika to z treści art.42 ust.2 Konstytucji RP. Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu. Zasada prawa do obrony w polskiej procedurze karnej jest zasadą konstytucyjną i prawnie zdefiniowaną. Prawo do obrony w znaczeniu formalnym posiada aspekt ekonomiczny, pozostaje bowiem w istotnym związku z finansowymi możliwościami oskarżonego do ustanowienia obrońcy. Kryterium to definiuje sformułowanie jako zasady

³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 listopada 2004 r., sygn. akt P 19/03, Z.U. 2004 / 11A / 118, Dz.U. 2005.1.3 z dnia 2005-01-04.

prawa karnego tzw. „prawa ubogich”.

Konkludując, *expressis verbis* należy wyartykułować stanowisko, iż art.17 ust.1 Konstytucji RP ma znaczenie dla prawa do sądu wyrażonego w art.45 ust.1 i prawa do posiadania obrońcy wynikłej z treści art.42 ust.2 Konstytucji RP. Tym samym art. 17 Konstytucji RP chroni przede wszystkim prawa i wolności (interesy) obywatela, stanowi bowiem normę ograniczającą swobodę ustawodawcy.⁴

⁴Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 marca 2008 r., sygn. akt K4/07, Z.U. 2008/2A/28, Dz.U. 2008.57.348 z dnia 2008-04-04